

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Handreiking provinciale aanpak

Stimuleringsprogramma Energiehubs 2024

>> Duurzaam, Agrarisch, Innovatief
en Internationaal ondernemen

Inhoudsopgave

Colofon	3
Achtergrond	4
Energiehubs in het toekomstige energiesysteem	4
Handreiking uitvoeringsagenda	4
Middelen 2024	5
Vervolgproces Stimuleringsprogramma energiehubs 2025-2030	5
Activiteiten waarvoor de financiële middelen ingezet worden	6
Provinciale uitvoeringsagenda	6
1) Inzicht en overzicht van (categorieën van) initiatieven voor energiehubs	6
2) Samenwerking regionaal	7
3) Samenwerking nationaal	7
4) Afwegingskader voor toewijzing van ondersteuning aan initiatieven	7
5) De besluitvorming om te komen tot toewijzing van middelen aan initiatieven	9
6) Kennisdeling en communicatie	9
7) Monitoring	9
8) Organisatie, planning en begroting	9
Bijlage a – (net)technische randvoorwaarden netbeheerder	10
1. Technische voorwaarden voor het kunnen afsluiten van een GTO	10
2. Randvoorwaarden	10
3. Energiehubs waarmee (nog) geen GTO zal worden afgesloten	11
Bijlage b – maatschappelijk afwegingskader	12
1. Het huidige en toekomstige energiesysteem	12
2. het maatschappelijk perspectief	12
3. het organisatorische perspectief	12
Bijlage c – proceslijn provincies ondersteuning energiehubs	13
1. Fasen ondersteuning	13
2. Initiatiefase	13
3. Ontwikkel- en ontwerpfasen	13
4. Realisatiefase	14
5. Exploitatiefase	14
6. Nazorgfase	15

Colofon

Projectnaam	Stimuleringsprogramma Energiehubs 2024
Auteurs	Opgesteld door het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG), het Interprovinciaal Overleg (IPO), Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Netbeheer Nederland (NBNL) en de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's).
Versie	Versie 2 september 2024
Bijlage(n)	3

Achtergrond

In het NPE is aangegeven dat het energiesysteem van de toekomst zowel centraal als decentraal wordt georganiseerd. Zoals aangekondigd in de Kamerbrief van 5 juni jl.¹ zet het kabinet daarom, naast de ontwikkeling van het centrale energiesysteem, ook in op slimme decentrale energiesystemen. Met het Stimuleringsprogramma energiehub wordt versnelling aangebracht in de ontwikkeling van 'energiehubs', door het lokaal ondersteunen van de ontwikkeling ervan, door kennis te ontwikkelen en uit te wisselen en door knelpunten waar nodig weg te nemen. Vanuit het perspectief van het energiesysteem is er sprake van een energiehub als er in een afgebakend gebied vraag en aanbod van energie op elkaar wordt afgestemd. Dit gebeurt door slim te ontwerpen en sturen op publieke infrastructuur. Behalve elektriciteit betreft dit ook andere energiedragers zoals warmte en (duurzame) gassen. In zo'n hub is opslag en omzetting van de ene energievorm in een andere mogelijk en kunnen netwerken van verschillende energiedragers met elkaar in verbinding staan.

Energiehubs in het toekomstige energiesysteem

In lijn met het NPE is voor de realisatie van het nieuwe duurzame energiesysteem een belangrijke rol weggelegd voor decentrale ontwikkelingen. In de toekomst wordt een groot deel van de energie centraal op zee of in de kustregio opgewekt en getransporteerd, maar een deel wordt ook decentraal opgewekt door zon, wind, geothermie en andere lokale bronnen. Vergelijkbaar met mobiliteit ontstaan er hoofdtransportaders en regionale en lokale structuren. Decentraal wordt opwek van duurzame energie slim gekoppeld met decentraal gebruik, via slimme sturing, flexibele opslag en integratie tussen verschillende energiedragers. Deze plekken noemen we energiehubs. Hierdoor kunnen energiehubs flexibiliteit in het energiesysteem leveren, potentiële energie opwek ontsluiten en bedrijven en burgers helpen verduurzamen. Ook bieden ze bedrijven en burgers de mogelijkheid om (financieel) te participeren in een hub. Door het lokaal integreren van energievraag en -aanbod kunnen energiehubs ook gemeenten en provincies helpen de maatschappelijke opgaven te realiseren die raken aan de energie-infrastructuur, zoals woningbouw, mobiliteit en duurzame opwek. Ook zien waterschappen rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) als mogelijk energie knooppunt omdat er een samenkomst is van: energieverbruik, opwek, conversie en opslag. Energiehubs krijgen veel aandacht vanuit de netcongestie-problematiek, omdat ze de belasting van het elektriciteitsnet kunnen verminderen, doordat lokaal opwek en gebruik beter op elkaar worden afgestemd.

Handreiking uitvoeringsagenda

Deze handreiking bevat nadere werkafspraken tussen het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG), Interprovinciaal Overleg (IPO), Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en Netbeheer Nederland (NBNI) over het Stimuleringsprogramma Energiehubs, zoals uiteengezet in de Kamerbrief Stimuleringsprogramma Energiehubs van 5 juni 2024. In deze brief is onder meer aangegeven dat het kabinet € 166,4 miljoen heeft vrijgemaakt voor een stimuleringsprogramma voor lokale en regionale energiehubs voor de periode 2024-2030. De werkafspraken zijn gemaakt op een moment dat energiehubs zich nog in een pioniersfase bevinden, en er nog veel vragen zijn. Dit vraagt dus om een 'interbestuurlijke vinger aan de pols', en waar nodig nadere uitwerking/aanpassing. Daarom is er ook een knip in het programma aangebracht tussen een ontwikkel- en opstartfase (2024) en een opschalingsfase (2025-2030). Vanaf 2025 zal door steeds verdere standaardisatie de opschaling mogelijk gemaakt worden.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/06/05/stimuleringsprogramma-energiehubs>

De uitvoeringsagenda's staan in nauwe verbinding met het landelijk stimuleringsprogramma energiehubs. Via een maandelijks ontmoetingsplaats worden verschillende overheidslagen en andere partijen met elkaar in verbinding gebracht zodat geleerd kan worden. Ondersteuning vanuit landelijke regie vindt plaats langs vier pijlers:

1. Samenhang met en tussen programma's en organisaties;
2. Organiseren van uitvoeringskracht (e.g. uitvoeringsagenda's en uitwisseling van kennis en ervaring);
3. Randvoorwaarden en belemmeringen;
4. Visievorming: decentrale ontwikkelingen in het energiesysteem.

Middelen 2024

In 2024 wordt € 23,8 miljoen uit het Klimaatfonds beschikbaar gesteld, waarvan:

- € 17,5 miljoen via de provincies beschikbaar wordt gesteld (middels de CDOKE-regeling) voor directe facilitering van de doorontwikkeling van kansrijke energiehub-initiatieven;
- € 2,5 miljoen voor de versterking van de rol van Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's);
- € 3,8 miljoen voor facilitering op nationaal niveau (centrale kennisopbouw en -deling, het werken aan randvoorwaarden, routekaart energiehubs, verdere standaardisatie en opschaling van energiehubs).

Na loon/prijsindexatie is het bedrag van € 17,5 miljoen opgehoogd naar € 18,1 miljoen.

Daarnaast zijn er - voor 2024 en 2025 in het kader van het toekomstbestendig maken van het energiesysteem - ook middelen beschikbaar gesteld aan provincies en gemeenten voor de benodigde capaciteit bij provincies en gemeenten om deze ontwikkeling te ondersteunen (ook via de CDOKE-regeling).

De verdeling van de € 18,1 miljoen over de provincies is gebaseerd op de CDOKE-verdeelsleutel, en is als volgt:

Provincie	Percentage	2024
		x1.000.000
Groningen	5,20%	0,9410
Fryslân	5,40%	0,9772
Drenthe	4,20%	0,7601
Overijssel	7,20%	1,3030
Flevoland	3,40%	0,6153
Gelderland	12,20%	2,2078
Utrecht	6,40%	1,1582
Noord-Holland	12,30%	2,2259
Zuid-Holland	16,90%	3,0584
Zeeland	3,80%	0,6877
Noord-Brabant	15,40%	2,7869
Limburg	7,60%	1,3754
	100%	18,0968

Vervolgproces Stimuleringsprogramma energiehubs 2025-2030

Voor de periode 2025-2030 is een resterend bedrag van € 142,6 miljoen beschikbaar voor de stimulering van energiehubs. Voor het vervolgprogramma na 2024 wordt beoogd om de ingezette lijn zoals beschreven in deze handreiking zoveel mogelijk voort te zetten, maar inhoudelijke keuzes over besteding van middelen, instrumentarium en samenwerking moeten daarover nog gemaakt worden.

Activiteiten waarvoor de financiële middelen ingezet worden

De € 18,1 miljoen is volledig bedoeld als ‘procesgeld’ voor de ontwikkeling van concrete en kansrijke energiehub-initiatieven zoals voor het aanstellen van hubregisseurs en onderzoek en advies dat nodig is om tot daadwerkelijke realisatie van de hub te komen.

De middelen zullen niet gericht zijn op de realisatie en exploitatiefase. Een energiehub zal deze kosten zelf moeten organiseren. Er wordt wel een parallel traject opgestart om de financieringsbehoefte in de realisatiefase te onderzoeken en eventuele vervolgstappen te nemen.

Provinciale uitvoeringsagenda

Onder regie van de provincie wordt samen met gemeenten, netbeheerders en regionale ontwikkelmaatschappijen (ROM's) een uitvoeringsagenda² opgesteld waarin beschreven is hoe e.e.a. programmatisch vorm krijgt. Onderdelen van die agenda dienen tenminste te zijn:

1. Inzicht en overzicht van (categorieën van) initiatieven voor energiehubs;
2. Afwegingskader voor toewijzing van ondersteuning;
3. Besluitvormingsproces om initiatieven te selecteren voor ondersteuning, evenals de wijze van ondersteuning;
4. Samenwerking regionaal;
5. Samenwerking nationaal;
6. Kennis en communicatie;
7. Monitoring;
8. Organisatie, planning en begroting.

Hieronder volgt een toelichting per onderdeel.

1) Inzicht en overzicht van (categorieën van) initiatieven voor energiehubs

Dit hoofdstuk moet antwoord geven op hoe inzicht en overzicht gecreëerd wordt van zowel bottom-up initiatieven, als kansrijke locaties waar een energiehub een gewenste systeemoplossing kan bieden.

Het concept van de energiehub is op verschillende situaties toepasbaar. Het is een combinatie van oplossingen die voor een deel situatiespecifiek en op maat ontworpen moet worden. In het begin zal het accent veelal liggen op energiehubs op bedrijventerreinen. Echter bij Local4Local³ toepassingen, voor de gebouwde omgeving, voor industrie en mogelijk op groter gebiedsniveau is het mogelijk ook een interessante oplossing. Het is dan ook van belang dat in de uitvoeringsagenda rekening wordt gehouden met deze ontwikkelingen en de spreiding van initiatieven met het oog op het toewerken naar het (decentrale) energiesysteem van de toekomst.

Onder meer met het oog op de te verwachten vraag naar facilitering van kansrijke initiatieven voor energiehubs is het zinvol om inzicht te hebben in kansrijke/gewenste locaties voor energiehubs. Dit is ook relevant voor de nationale monitoring van de ontwikkeling van energiehubs. Deze kunnen op verschillende manieren in beeld komen. Van ‘bovenaf’ door analyse van het energiesysteem en identificatie van ‘knooppunten’ in het energiesysteem waar energiehubs gewenst zijn. Als ook van onderaf door samenwerkingen van partijen die op basis van gedeelde belangen en gedegen afweging een energiehub willen vormen. In verschillende provincies zijn al (op verschillende manieren) overzichten gemaakt.

² Hier wordt de term ‘uitvoeringsagenda’ gehanteerd. Afhankelijk van de context kan ook gesproken van uitvoeringsplan, uitvoeringsprogramma, etc.

³ <https://energiesamen.nu/pagina/139/energiegemeenschappen-organiseren-duurzame-en-betalbare-energie-voor-gemeenten-bedrijven-en-burgers>

2) Samenwerking regionaal

Dit hoofdstuk beschrijft hoe de uitvoeringsagenda tot samenhang leidt tussen de verschillende organisaties en programma's die iets doen met energiehubs binnen een provincie, zodat krachten effectief gebundeld worden.

Initiatieven voor energiehubs kunnen vanuit verschillende kanten en door verschillende partijen worden 'aangejaagd' en ondersteund. Er zijn – naast de betrokken beoogde deelnemers - verschillende partijen actief rond (de stimulering van) energiehubs die relevant zijn om te benutten in de ontwikkelfase. Dit betreft zowel activiteiten gericht op verduurzaming van bedrijventerreinen, mobiliteit als Local4Local en in de gebouwde omgeving. De uitvoeringsagenda energiehubs heeft als taak om te bevorderen dat er een goede samenwerking ontstaat zodat dubbel werk wordt voorkomen en netbeheerders op een gestroomlijnde wijze worden betrokken. Waarbij partijen goed op de hoogte zijn van elkaars rollen en mogelijkheden.

Vanuit het Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen (PVB) is inzicht en overzicht van de situatie en condities op bedrijventerreinen en kunnen ook Vliegende Brigades kansen identificeren. Ook bestaande publiek-private samenwerkingsverbanden zoals met Regionale Ontwikkelmaatschappijen (ROM's), regionale VNO-NCW/ MKB-Nederland afdelingen en regiodeals kunnen een goede basis bieden.

Daarnaast brengt de uitvoeringsagenda samenhang tussen de activiteiten van netbeheerders, provincie, gemeenten. Via werkspoor slimme oplossingen uit de structuur van de energy boards vindt afstemming plaats tussen de verschillende energy board deelnemers.

Door kennis te delen en goede samenwerkingsafspraken te maken wordt ook voorkomen dat bedrijven en bedrijventerreinen op verschillende manieren worden benaderd en gefaciliteerd, en wordt dubbel werk voorkomen.

3) Samenwerking nationaal

Dit hoofdstuk beschrijft de samenhang tussen de uitvoeringsagenda op provinciaal niveau en landelijke ontwikkelingen. De uitvoeringsagenda geeft aan hoe afstemming vorm krijgt met de nationale activiteiten van het Stimuleringsprogramma energiehubs.

Op nationaal niveau heeft de samenwerking betrekking op het gezamenlijk stimuleren, op kennis (ontwikkelen en delen), en op het bevorderen van algemene condities (randvoorwaarden, belemmeringen) voor de verdere ontwikkeling van energiehubs. Dit is onder andere al georganiseerd in de Ontmoetingsplaats energiehubs van KGG/ RVO. De IPO-werkgroep Energiehubs biedt daarnaast een goed platform om via een werkgroep op nationaal 'werkvloerniveau' samen te werken met Rijk, NBNL en VNG. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om vraagstukken als datadeling, rolneming van netwerkbedrijven en de ontwikkeling van methodes en instrumenten voor effectieve samenstelling en creatie van energiehub-initiatieven.

Op bestuurlijk niveau zal de samenwerking onderdeel uitmaken van bestaande ambtelijke en bestuurlijke structuren zoals in het kader van het Bestuurlijk Overleg Klimaat en Energie.

Daarnaast zal er ambtelijke afstemming plaatsvinden tussen IPO, VNG, NBNL en ROM's.

4) Afwegingskader voor toewijzing van ondersteuning aan initiatieven

De uitvoeringsagenda beschrijft de voorwaarden waaraan een initiatief moet voldoen om voor ondersteuning in aanmerking te komen. Bovendien zal er prioritering nodig zijn als er meer initiatieven zijn dan er ondersteund kunnen worden. Dit hoofdstuk beschrijft hoe de technische en maatschappelijke afweging gemaakt wordt.

Energiehubs bieden een belangrijk perspectief voor partijen om te kunnen verduurzamen, vestigen en uitbreiden. Een recente studie 'De families van Energy Hubs in Nederland'⁴ van Royal HaskoningDHV in opdracht van Topsector Energie, geeft een eerste inzicht in de opschalingspotentie van energiehubs. Dit rapport identificeert 1.200 energiehublocaties. In de praktijk zijn het er mogelijk meer. Echter, vanwege de exploratieve fase waar energiehubs zich momenteel in bevinden zijn energiehubs voorlopig maatwerk. En vanwege schaarste in tijd, middelen, capaciteit (menskracht), ruimte en (net)technische inpasbaarheid vraagt het stimuleren van initiatieven om zorgvuldigheid.

⁴ https://topsectorenergie.nl/documents/1237/20240708_Eindrapport_Families_Energy_Hubs_PDF.pdf

Daarom is het van belang zowel een technische als maatschappelijke afweging te maken om te bepalen welke initiatieven in aanmerking komen voor stimulering. Energiehubs blijven voor netbeheerders voorlopig maatwerk. Zo zal de inzet van de netbeheerders zeker in de huidige pilotfase van energiehubs cruciaal én selectief zijn waar het gaat om de technische afweging en ondersteuning.

Technische afweging: om in aanmerking te komen voor ondersteuning vanuit het stimuleringsprogramma dient een initiatief rekening te houden met enkele technische randvoorwaarden die de netbeheerder uiteindelijk zal stellen aan een initiatief. Bij de selectie van een initiatief voor ondersteuning is zicht op kansrijke technische inpassing een pré. Uiteraard wordt later pas in de verdere uitwerking van het initiatief de technische haalbaarheid concreet gemaakt op basis van de plannen.

Voor deelnemers van een initiatief is het daarom belangrijk om op voorhand te weten waar de netbeheerder op let. Voor de netbeheerder is het van belang dat de deelnemersgroep aan een initiatief, zo goed mogelijk in de structuur en capaciteit van de netten past. Een initiatief zal uiteindelijk een inpassingscheck door de netbeheerder moeten doorlopen om vast te stellen of dit ook zo is. Netbeheerders zullen energiehub-initiatieven beoordelen op een aantal criteria, die grofweg in 2 categorieën zijn in te delen:

1. Doelgroep 'scoping en technische voorwaarden die de inpasbaarheid in het elektriciteitsnet betreffen;
2. Randvoorwaarden betreffende de professionaliteit van de energiehub-organisatie en afspraken die binnen de energiehub gemaakt zijn.

Zie bijlage a voor een nadere uitwerking van de twee categorieën. *Notabene:* Indien een initiatief zich toespitst op een andere energiedrager dan elektriciteit, dan is de technische afweging door de netbeheerder mogelijk niet nodig.

Maatschappelijke afweging: Daarnaast spelen andere factoren mee om een gewogen afweging te maken. Is het zinvol vanuit het (huidige en toekomstige) energiesysteem? Welke maatschappelijke belangen en/of innovaties zijn er mee gediend en hoe zijn de organisatorische condities? Uit het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE) en provinciale energievisies zijn hiervoor nationale en provinciale handvatten af te leiden, terwijl er ook steeds sprake is van lokaal maatwerk. Zie bijlage b voor het maatschappelijk afwegingskader.

Essentieel is dat initiatiefnemers urgentie en eigenaarschap hebben bij de ontwikkeling van de energiehub. Op bedrijventerreinen kan een energiehub zich niet ontwikkelen zonder lokaal eigenaarschap met deelname van ondernemers(verenigingen).

Daarnaast is het van belang dat partijen al de mogelijke maatregelen voor energiebesparing, voor procesoptimalisatie, individuele oplossingen achter de meter en de lokale opwek van duurzame energie hebben getroffen c.q. gaan treffen en dit aantoonbaar maken.

Ook beschrijft de uitvoeringsagenda tot wanneer ondersteuning van een initiatief loopt. Ondersteuning van een initiatief beëindigt wanneer het initiatief voldoende ver gebracht is of als een initiatief onvoldoende tegemoetkomt aan de afgesproken resultaten.

Tot slot, in 2024 zijn de programmatische uitvoeringsagenda's nog in ontwikkeling. Om desondanks in 2024 zo goed mogelijk gewenste initiatieven te kunnen stimuleren, ligt de taak primair bij de provincies om zo goed mogelijk de (maatschappelijke) afweging te maken, vooruitlopend op de definitieve programma's, om niet voor extra vertraging te zorgen bij geschikte initiatieven. De provincie en haar samenwerkingspartners kunnen daarom besluiten om voor 2024 alvast tot uitkering van middelen over te gaan vooruitlopend op het definitief maken van de uitvoeringsagenda.

5) De besluitvorming om te komen tot toewijzing van middelen aan initiatieven

Dit hoofdstuk beschrijft wat er gebeurt vanaf indiening van een aanvraag tot aan toekenning of afwijzing.

Gelet op de technische en maatschappelijke afweging is optimale betrokkenheid van in ieder geval de betreffende gemeente en regionale netbeheerder onmisbaar bij de besluitvorming over toewijzing van middelen uit het stimuleringsprogramma. Bovendien is het succes van een energiehub afhankelijk van de medewerking van andere (regionale) actoren. Helder moet worden gemaakt hoe de besluitvorming eruit ziet om te komen tot toewijzing van middelen aan initiatieven. Zie bijlage c voor een toelichting van het besluitvormingsproces.

6) Kennisdeling en communicatie

Dit hoofdstuk beschrijft hoe uitwisseling van kennis en ervaring geborgd wordt en waar partijen terecht kunnen voor kennis.

De uitvoeringsagenda bevat ook aandacht voor de werkwijze bij regionale uitwisseling van kennis/ervaring, en bij het signaleren en oppakken van knelpunten⁵. Bovendien is er communicatie richting doelgroepen nodig over de gezamenlijke regionale aanpak (waar kan men terecht voor welke ondersteuning, afwegingskader, besluitvorming, kennisdeling, relevant beleid). En eventueel doorverwijzing naar informatie van Rijk (KGG/RVO), IPO, VNG, NBNL, afzonderlijke provincies, netbeheerders, ROM's, etc. Elke provincie richt een informatiepunt en een loket waar je met vragen terecht kunt. De expliciete uitwerking hiervan is aan de provincies.

7) Monitoring

Dit hoofdstuk beschrijft hoe zowel de impact van het stimuleringsprogramma gemeten wordt als de algehele ontwikkeling van energiehub in Nederland.

De vorm van de monitoring zal op nationaal niveau worden ontwikkeld en afgestemd. Hierbij gaat het om een vorm van monitoring die weinig bewerking vraagt en tegelijk voldoende beeld geeft. Het gaat om enerzijds de monitoring van de stand van zaken met betrekking tot de ontwikkeling van het aantal en soort energiehub (voortgang) in de provincies en nationaal. Anderzijds gaat het om monitoring van de ingezette middelen, ten behoeve van verantwoording van de beleidsinzet.

Data die in ieder geval relatief eenvoudig beschikbaar zijn, zijn (aanvragen voor) groepscontracten bij de netbeheerder en gegevens bij de aanvraag voor facilitering van de ontwikkeling van energiehub. Daarnaast zal er op verschillende plekken kennis beschikbaar zijn zoals bij 'aanjagers' van het programma verduurzaming bedrijventerreinen, ondernemersverenigingen en accounthouders van netbeheerders. Energiehub kunnen echter ook ontstaan zonder stimulering en facilitering van de overheden.

De wijze van monitoring moet nog verder ontwikkeld worden, zodat het ook voeding geeft aan de Routekaart energiehub.

De routekaart energiehub zal jaarlijks bijgewerkt worden en geeft richting aan de ontwikkeling van energiehub. Naast de routekaart wordt ook gewerkt aan een onafhankelijk kennisplatform voor energiehub.

8) Organisatie, planning en begroting

De beschrijving van de organisatie gaat over wie wat doet en waarvoor verantwoordelijk is. Dit maakt duidelijk hoe de uitvoeringsagenda wordt uitgevoerd. Naast de in deze handreiking genoemde activiteiten betreft dit onderwerpen als de relatie met de Energy Board (energievisie/-planologie, PMIEK, interbestuurlijke afspraken) en andere beleidsterreinen. Via het werkspoor slim benutten van de energy boards vindt afstemming plaats tussen de deelnemers van de energy board. Daarnaast worden vanuit de uitvoeringsagenda's praktische overlegstructuren ingericht, zoals een kernteam voor dagelijkse aansturing en uitvoering van de uitvoeringsagenda, programmamanagement, regisseursbijeenkomsten, 'communities of practice'. Daarnaast bevat de uitvoeringsagenda een planning van activiteiten en een begroting.

⁵ Dit kan door het regelmatig organiseren van bijeenkomsten met regisseurs, experts, belanghebbenden, maar ook door het gemeenschappelijk oppakken van vragen zodat dit niet door elk initiatief apart gedaan hoeft te worden.

Bijlage a – (net)technische randvoorwaarden netbeheerder

1. Technische voorwaarden voor het kunnen afsluiten van een GTO

- a. Er gelden technische, “harde” voorwaarden en een afbakening van de doelgroep die de netbeheerder hanteert, welke zijn opgenomen in het wijzigingsvoorstel van de netcode elektriciteit. Met deze wijziging van de netcode kan het uitgeven van groepstransportovereenkomsten (GTO's) mogelijk worden gemaakt. Dit wijzigingsvoorstel is nog niet gepubliceerd maar dat zal naar verwachting in het najaar van 2024 gebeuren. De daarin genoemde voorwaarden voor het kunnen afsluiten van een GTO zullen worden gehanteerd door de netbeheerder, evenals eventuele toekomstige aanvullingen daarop. Voor de netbeheerder is het van belang dat de scoping/ afbakening van de deelnemersgroep van een energiehub goed in de structuur en capaciteit van de elektriciteitsnetten passen. Een initiatief zal dus een inpassingscheck door de netbeheerder moeten doorlopen om vast te stellen of dit ook zo is. Concreet betekent dit momenteel dat deelnemers in een energiehub onder dezelfde transformator moeten vallen en een grootverbruiksaansluiting moeten hebben. Er gelden daarnaast beperkingen omtrent het combineren van deelnemers op verschillende netvlakken (EHS, HS, MS-T, MS-D).
- b. Daarnaast zal een netbeheerder ook beoordelen of de voorgenomen energiehub inpasbaar is in het net, waarbij gelet wordt op zaken als spanningshuishouding en capaciteit van betrokken netcomponenten. De huidige voorwaarden die genoemd worden in het codewijzigingsvoorstel zijn opgenomen in Bijlage 1. Deze voorwaarden kunnen in de toekomst nog aangepast worden, op basis van voortschrijdend inzicht.

2. Randvoorwaarden

Alvorens een GTO met een energiehub-initiatief wordt afgesloten zal de netbeheerder ook andere aspecten van het energiehub-initiatief toetsen. Dit betreft een risico-inschatting van de mate waarin de energiehub in staat is om zich te houden aan de afspraken die in de GTO worden gemaakt. Criteria zijn onder meer (maar niet beperkt tot):

- Is er een juridische entiteit gevormd of gecontracteerd door de deelnemers aan de groep, welke in staat moet worden geacht om de energiehub te beheren, vertegenwoordigt deze juridische entiteit alle aangeslotenen die willen deelnemen in de GTO, heeft deze juridische entiteit het mandaat om namens de deelnemers op te treden, is er voldoende aandacht besteed aan de financiële levensvatbaarheid en hoe om te gaan met tegenslagen en zijn afspraken inclusief consequenties voldoende helder en concreet vastgelegd in juridisch bindende overeenkomsten?
- Heeft de groep deelnemers voldoende maatregelen genomen om te kunnen waarborgen dat men de energiestromen binnen de groep dusdanig kan meten en sturen dat overschrijding van de limieten van de groepscapaciteit en van eventuele aanvullende limieten voor individuele netcomponenten wordt voorkomen en dat er voldoende mogelijkheid is om in te grijpen in geval van noodsituaties?
- Worden de partijen die verantwoordelijk zijn voor het uitvoeren van deze maatregelen hiertoe in staat geacht?
- Heeft de groep duidelijke afspraken gemaakt over de verdeling van de groepstransportcapaciteit en financiële consequenties bij uittreding van één of meerdere deelnemers?
- Heeft de groep duidelijke afspraken gemaakt over het afhandelen en verdelen van financiële schade waarvoor de groep aansprakelijk is richting de netbeheerder?
- Zijn er al eventuele risico-mitigerende maatregelen genomen om risico's af te dekken, zoals het afsluiten van aansprakelijkheidsverzekeringen en/of technische maatregelen.

3. **Energiehubs waarmee (nog) geen GTO zal worden afgesloten**

De mogelijkheid bestaat dat binnen het stimuleringsprogramma ook energiehubs worden gestimuleerd die (nog) geen GTO met de netbeheerder willen afsluiten, bijvoorbeeld omdat dit een groep betreft die nog niet aan de daarvoor geldende voorwaarden voldoet of omdat wordt gericht op een andere energiedrager zoals warmte. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een energiehub waarin ook kleinverbruikers deelnemen of waarvan de situering van de deelnemers in het elektriciteitsnet het toedelen van groepstransportcapaciteit niet mogelijk maakt. Ook in die gevallen zal de netbeheerder een inpassingscheck uitvoeren, om te bepalen in hoeverre het beoogde ontwerp van de energiehub en de daaruit voortvloeiende energiestromen inpasbaar zijn in het elektriciteitsnet.

Nota bene:

Momenteel wordt tooling ontwikkeld om de afweging van energiehub-initiatieven door provincies en andere stakeholders te faciliteren.

Bijlage b – maatschappelijk afwegingskader

Tegen het licht van schaarste aan capaciteit (menschkracht), middelen, kennis en ervaring is er behoefte om te bepalen welke energiehubs-initiatieven in aanmerking komen voor stimulering. Dit vraagt naast een toetsing aan (net)technische inpasbaarheid (hoofdstuk 4 en bijlage a), een maatschappelijke afweging.

Het afwegingskader helpt provincies, in samenspraak met netbeheerder, gemeente en ROM, bij het signaleren en prioriteren van kansrijke initiatieven en het maken van een maatschappelijke afweging welke energiehubs-initiatieven te ondersteunen.

Een initiatief hoeft niet aan alle punten te voldoen die genoemd worden om in aanmerking te komen voor stimulering.

De perspectieven vertegenwoordigen verschillende invalshoeken van waaruit de waarde van een energiehubs-initiatief bekeken kan worden:

1. Het huidige en toekomstige energiesysteem

- a. Er is sprake (of er gaat sprake zijn) van netcongestie (levering, teruglevering of beide);
- b. De nettopologie maakt fysieke uitwisseling van energie mogelijk (wie zijn je net-buren);
- c. Op basis van energieprofielen zijn koppelkansen mogelijk;
- d. Beschikt (of krijgt beschikking) over flexibel vermogen voor zowel vraag- als aanbodzijde;
- e. Koppeling andere energiemodaliteiten (o.a. warmte, waterstof, andere koolstofdragers);
- f. Er is rekening gehouden met benodigde ruimte voor infrastructuur en eventuele assets benodigd voor de energiehubs;
- g. Het initiatief helpt lokale opwek te ontsluiten;
- h. Het initiatief helpt gebruikers te verduurzamen;
- i. Het initiatief draagt bij aan lokale zeggenschap en sturend vermogen;
- j. Het initiatief sluit aan op het NPE en de provinciale energievisies;
- k. Het initiatief is complementair aan geplande investeringen in energie-infrastructuur (netbeheerders).

2. Het maatschappelijk perspectief

- a. Het initiatief faciliteert economisch relevante partijen vanuit maatschappelijk belang (grootverbruik, industrie, overige 'energierelevante' activiteiten);
- b. Het initiatief faciliteert verduurzaming mobiliteit, verduurzaming bedrijven of verduurzaming woningbouw;
- c. Het initiatief faciliteert relevante economische activiteiten, zoals partijen die producten/innovaties ontwikkelen die bijdragen aan de energietransitie en andere maatschappelijke opgaven;
- d. Binnen het initiatief werken (groepen van) partijen reeds aan een multimodale energieoplossing.

3. Het organisatorische perspectief

- a. Er is gevoel van urgentie [voor o.a. het oplossen van netcongestie];
- b. Partijen zijn bereid samen te werken en de nek uit te steken (eigenaarschap) en hebben bij voorkeur al vaker samengewerkt. Dit eigenaarschap vertaalt zich in inzet (uren) en uiteindelijk middelen;
- c. Er is een organisatiegraad aanwezig;
- d. Individuele maatregelen, zoals besparing, zijn door partijen waar mogelijk reeds getroffen;
- e. Voor verdere verduurzaming is samenwerking nodig;
- f. De gemeente is betrokken en faciliteert het proces;
- g. Er is cofinanciering beschikbaar (gemeente, provincie, bedrijven en/of andere partijen) voor de initiatie en ontwikkelfasen;
- h. Er is perspectief op toegang tot ander kapitaal met oog op realisatie en exploitatie.

Bijlage c – proceslijn provincies ondersteuning energiehubs

1. Fasen ondersteuning

Voor ondersteuning van energiehubs worden 5 fasen onderscheiden:

0. **Pre-initiatie:** voorafgaand wordt bepaald of individuele maatregelen toereikend zijn voor de betreffende opgave, of dat een energiehub kansrijk is. Deze fase valt buiten scope van het stimuleringsprogramma, maar andere partijen kunnen hier een rol spelen, zoals het programma verduurzaming bedrijventerreinen (PVB).
1. **Initiatiefase:** samenstellen projectgroep en projectplan, energiescan(s), coalitievorming, commitment initiatiefnemers.
2. **Ontwikkel- en ontwerpfase:** o.a. schetsontwerp, eisen- en wensenlijst, haalbaarheidsstudie, oprichten entiteit, onderlinge afspraken.
3. **Realisatiefase:** o.a. definitief ontwerp, bouw en uitvoering, vergunningen, afsluiten contracten.
4. **Exploitatiefase:** o.a. beheer, onderhoud, optimalisatie, doorontwikkeling.

Onderdeel van de stimulering van een initiatief is de nazorg, met o.a. monitoring, evaluatie, afhechting wel/niet gehonoreerde initiatieven.

Nota bene:

- Nadruk inzet middelen stimuleringsprogramma (SP) ligt op de ontwikkel- en ontwerpfase.
- Voor pre-initiatie fase zijn – is de verwachting – al binnen andere programma's middelen beschikbaar zoals uit de SPUK programma verduurzaming bedrijventerreinen.
- Middelen uit het stimuleringsprogramma zijn initieel niet bedoeld voor de realisatiefase (de bouw van assets) en de exploitatiefase. De verwachting is wel dat initiatieven hiervoor middelen zoeken, waar nog niet in alle provincies voldoende middelen voor voorhanden zijn. Dat is per provincie punt van aandacht.

2. Initiatiefase

Regisseren van initiatieven:

- Provincies, gemeenten en netbeheerder (en eventuele andere partijen) spreken af hoe en wie regie in de provincie verzorgt. Dat wordt onderdeel van de uitvoeringsagenda.
- Regisseren kan onderdeel zijn van takenpakket (aan te stellen) hubregisseurs, kan door de provincie of gemeente worden ingevuld of door de bestaande regionale structuur (bijvoorbeeld RES-regio, ROM of belangenorganisatie regionale bedrijfsleven).

Specifieke acties als onderdeel van het aanjagen zijn bijvoorbeeld:

- Voorlichting potentiële initiatiefnemers (zoals kennissessies).
- Op orde brengen van de informatievoorziening.
- Aanbieden van energie-analyses voor een beginnend collectief.
- Ondersteunen van initiatiefnemers bij het in beeld brengen van het toekomstige energiegebruik.
- Koppelen van geïnteresseerde initiatiefnemers.
- Organiseren van lokaal eigenaarschap.
- Het neerzetten van een regionale structuur om initiatiefnemers te stimuleren.

3. Ontwikkel- en ontwerpfase

Opwerken van kansrijke initiatieven:

- Provincies, gemeenten en netbeheerder (en eventueel andere partijen) spreken af hoe en wie opwerken van initiatieven in provincie verzorgt. Dat wordt onderdeel van de uitvoeringsagenda.
- De verwachting is dat er meer initiatieven zijn dan capaciteit (in FTE en €) om op te werken, wat betekent dat afgewogen dient te worden op welke initiatieven wél wordt ingezet, zie afwegingskader bijlage b.
- Er dienen daartoe een aantal zaken met elkaar te worden afgesproken.

- Voor stimulering zijn onder meer afspraken nodig over:
 - Beschikbare financiële ondersteuning per gehonoreerde aanvraag en een pakket aan ‘zachte’ ondersteuning vanuit partners en/of hubregisseur; wat is wel of niet subsidiabel). Dit is deels maatwerk.
 - Cofinanciering van medeoverheden en andere partijen. Dit kan ook in kind zijn.
 - Bepalen van het loket waar de aanvraag kan worden ingediend (bijvoorbeeld economic board, ROM, KvK, provincie, etc.).
 - Looptijd en deadline(s) stimulering en een exitstrategie.
 - Eisen aan initiatiefnemers en aan te leveren informatie voor de aanvraag.
 - Inpassen nettechnische randvoorwaarden door netbeheerders in het aanvraagproces, indien het initiatief impact heeft op elektriciteitsnet.
 - Wijze beoordeling van de aanvragen (afwegingskader en proces).
 - Besluitvorming selectie aanvragen: wie en op welke wijze (bijvoorbeeld energyboard).
 - Communicatie over aanvraag- en selectieproces.
 - Monitoring van initiatieven.
- Qua beschikbare ondersteuning voor gehonoreerde initiatieven kan gedacht worden aan:
 - Aanbieden haalbaarheidsonderzoek.
 - Faciliteren verdiepingssessie bij initiatiefnemers voor verdiepen op mogelijkheden en belemmeringen (o.a. met betrekking tot het elektriciteitsnet).
 - Ondersteunen van het oprichten van een entiteit en het maken van bijbehorende samenwerkingsafspraken tussen deelnemende partijen.
 - Ondersteuning bij het verkrijgen van vergunningen en (aanpassing) contract(en) netbeheerders.
 - Beschikbaar stellen van vouchers voor inkoopadvies en expertise.
 - Organiseren kennisuitwisseling tussen initiatieven.

4. Realisatiefase

Realiseren van initiatieven:

- Wanneer bij een initiatief het besluit is genomen om tot realisatie over te gaan (bijvoorbeeld met een investeringsbesluit) wordt gestart met de realisatiefase.
- Provincies, gemeenten en netbeheerder (en eventueel andere partijen) spreken af hoe en wie bij deze fase in provincie de ondersteuning verzorgt. Dat wordt onderdeel van de uitvoeringsagenda.
- In deze fase zijn nog een aantal acties die mogelijk vanuit het SP kunnen worden ondersteund:
 - **Opstellen van een gedetailleerd projectplan.** Inclusief tijdlijnen, mijlpalen, benodigde resources, risicomanagement, en communicatieplannen.
 - **Verkrijgen van vergunningsaanvragen:** Initiatiefnemers gaan aan de slag met het verkrijgen van de benodigde vergunningen, zoals bouw-, milieu-, netaansluitingsvergunningen.
 - Selectie van leveranciers: Aanbesteding en selectie van aannemers en leveranciers.
 - Afsluiten van uitvoeringscontracten om deadlines vast te kunnen stellen en de kwaliteit te kunnen waarborgen.
- Onder deze fase valt ook de aanschaf van fysieke assets, inclusief constructie en installatie, welke in principe niet met de middelen vanuit het SP bekostigd kunnen worden.

5. Exploitatiefase

Exploiteren van initiatieven:

- Voor deze fase zal, in ieder geval voorlopig, geen ondersteuning vanuit het SP nodig zijn, tenzij om goede redenen de doorontwikkeling van een initiatief daarom vraagt.
- Voor wat betreft de uitvoeringsagenda zullen hier niet of nauwelijks acties van de samenwerkende partijen worden opgenomen.

6. Nazorgfase

Nazorg van initiatieven:

- Provincies, gemeenten en netbeheerder (en eventueel andere partijen) spreken af hoe en wie bij deze fase in de provincie welke taak op zich neemt. Dat wordt onderdeel van de uitvoeringsagenda.
- Qua acties kan gedacht worden aan:
 - Periodieke rapportage per initiatief. Als een hub eenmaal operationeel is kan een rapportage gemaakt worden van leerpunten en best-practices, die vervolgens weer gedeeld kunnen worden om andere initiatieven verder te helpen.
 - Monitoring: regelmatige checks of de (voortgang van de) activiteiten van de hub nog overeenkomen met de gemaakte afspraken door georganiseerde partijen (bedrijventerreinen, VVE's) en wet- en regelgeving.
 - Nazorg van niet gehonoreerde initiatieven. Het is belangrijk dat initiatieven die niet in aanmerking komen voor ondersteuning desondanks goed worden geholpen, bijvoorbeeld door ze te wijzen op andere mogelijkheden en partners.
 - Periodiek evalueren van de uitvoeringsagenda.

Dit is een publicatie van:

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
Graadt van Roggenweg 200 | 3531 AH Utrecht
Postbus 8242 | 3503 RE Utrecht
T +31 (0) 88 042 42 42

Deze publicatie is tot stand gekomen in opdracht van het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG).

© Rijksdienst voor Ondernemend Nederland | September 2024
Publicatienummer: RVO-174-2024/BR-DUZA

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) stimuleert duurzaam, agrarisch, innovatief en internationaal ondernemen. Met subsidies, het vinden van zakenpartners, kennis en het voldoen aan wet- en regelgeving. RVO werkt in opdracht van ministeries en de Europese Unie.

RVO is een onderdeel van het ministerie van Economische Zaken.